

Web Top 100 u kategoriji *Znanost, obrazovanje, kultura*⁷³¹, a Hrvatsko muzejsko društvo dodijelilo je projektu digitalizacije i njegovim digitalnim proizvodima godišnju nagradu za 2011. godinu). Cilj nam je elaborirati kontekst u kojemu su nastali i potkrijepiti neke od prethodno izloženih ideja i koncepata u modeliranju digitalnih baštinskih proizvoda.

*GALERIJSKI DIGITALNI
PROIZVODI NA MUZEJSKOJ
IZLOŽBI DOBRO MI DOŠEL
PRIJATEL / VIKI GLOVACKI*

Multimedijska izložba *Dobro mi došel prijatelj / Viki Glovacki* (Muzej grada Zagreba, 30. svibnja – 1. listopada 2006.)⁷³² zamišljena je kao “putovanje” – glazbeno-scenski vremeplov kroz sve važnije životne postaje/pozornice u estradnom djelovanju komičara i pjevača Vikija Glovackog (Rijeka, 1919. – Zagreb, 1976.). Izložba je ponajprije bila zamišljena na konceptima, a ne na muzejskim predmetima. Definirane su teme i priče, a potom je uslijedilo prikupljanje predmeta⁷³³ kojima će se ilustrirati i dokumentirati koncepti i poruke koji su se željeli prenijeti izložbom. Koncepti i priče izraženi su galerijskim digitalnim proizvodima oko

kojih je osmišljen postav izložbe. Oni su strateški zamišljeni kao osnovna sredstva pripovijedanja koja će ono podsvjesno (ili djelimice poznato) u posjetitelja učiniti svjesnim.

Na izložbi se želio izgraditi konceptualno-interpretativni okvir unutar kojeg smo se usredotočili na:

- lokalnu zajednicu (Zagreb, zagrebačka četvrt Sv. Duh),
- pronalaženje zajednice i veza narušenih u stvarnom svijetu (primjerice, zagrebački *Varieté*, glavna pozornica djelovanja Vikija Glovackog, obilježio je zagrebačku scenu u razdoblju 1950.–1971. i više ne postoji; zborovi *Mali križari* i *Male križarice*, koji su između dva rata bili glavni nositelji kulturno-prosvjetne djelatnosti na Sv. Duhu, više ne djeluju; Festival humora *Kerempuh* održavao se od 1968. do 1971.; Zagrebački festival zabavnih melodija, utemeljen 1953. godine, izgubio je s vremenom svoj značaj i prvotnu koncepciju itd.),
- jezik pripovijedanja – osobne priče, asocijacije i metafore,
- emocije, nostalgiju, osobna i kolektivna sjećanja – uspomene kao artefakti, ravnopravni s muzejskim predmetima,
- društveno-politički kontekst i političku osjetljivost teme (naime, Viki Glovacki bio je član Prosvjetničke bojne i uzbek u Zavodu za prinudni rad Stara Gradiška).

Pritom se nastojao ostvariti konstruktivistički pristup kako bi posjetitelj mogao graditi osobni stav prema prezentiranoj temi (povijesnoj osobi, društveno-političkom kontekstu). Ciljne skupine posjetitelja bili su Zagrepčani srednje i starije dobi, nekadašnji posjetitelji *Varietée*, stanovni-

⁷³¹ Knjiga najboljih: Book of the Best: VIDI Awards. Zagreb: VIDI, 2009. Str. 44.

⁷³² Autori izložbe: Vesna Leiner, Maja Šojat-Bikić, Boris Mašić, likovno oblikovanje izložbe: Ante Serdar i Miljenko Gregl, fotografije: Miljenko Gregl

⁷³³ Svega 84 predmeta potječu iz fundusa Muzeja grada Zagreba, dok su 453 predmeta prikupljena iz drugih izvora. Mašić, Boris. *Dobro mi došel prijatelj – Viki Glovacki*. 2006. [citirano: 2012-02-10] Dostupno na: <http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/dobro-mi-dosel-prijatelj---viki-glovacki,133.html>

ci četvrti na Sv. Duhu, bivši uznici Zavoda za prinudni rad Stara Gradiška, poznavatelji i poznanici Vikija Glovackog, pjevači, glumci, humoristi, medijski djelatnici te, dakako, i neočekivani posjetitelji.

Kao polazište za razvoj svih galerijskih digitalnih proizvoda poslužila je tematska digitalna zbirka posvećena Vikiju Glovackom, u kojoj je sadržana i opisana digitalizirana građa, prikupljena iz različitih izvora (Muzej grada Zagreba, Državni arhiv u Zagrebu, Hrvatski državni arhiv, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Galerija grada Krapine, Hrvatska radiotelevizija, Hrvatsko društvo skladatelja, Croatia Records, obiteljska ostavština, privatne memorabilije). Znanje i iskustvo građana, obitelji i suvremenika Vikija Glovackog, kao i autorske interpretacije na temelju istraživanja izvorne građe integrirani su u digitalnu zbirku.

Tri temeljna uporišta za produkciju galerijskih digitalnih proizvoda na izložbi sagrađena su na činjenicama ili trenutnim asocijacijama:

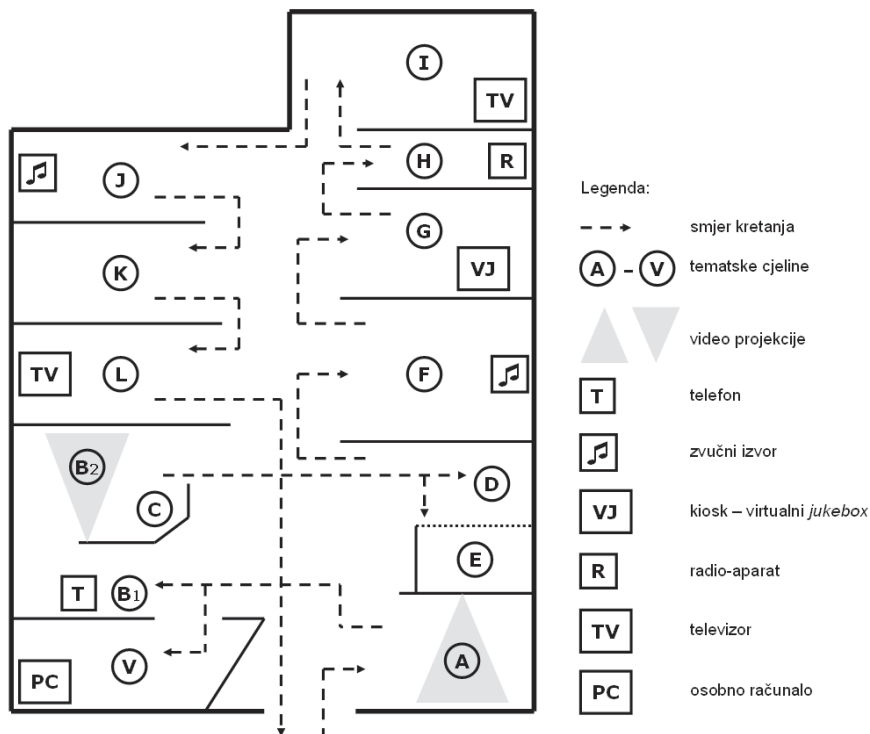
1. video *Zadnji fjakera* – najpoznatija interpretacija Vikija Glovackog i jedna od najpopularnijih pjesama o Zagrebu, praižvedena na festivalu *Zagreb 63* (glazba: Stjepan Mihaljinec, stihovi: Drago Britvić),
2. video *Moj djed Viki Glovacki*, realiziran prema naturalnom radu Janka Bernardija, unuka Vikija Glovackog, Klasična gimnazija u Zagrebu, 2002.,
3. biografska baza podataka *Vikipedija*, inspirirana imenom osobe i trenutnom asocijacijom na Wikipediju.

Galerijski digitalni proizvodi bili su distribuirani u postavu izložbe, na nekoliko punktova: računalo, multimedijски kiosk, videoprojekcije, televizori, zvučni izvori (Slike 13 – 27). Takva distribuirana informacijska shema nije opterećivala posjetitelje, već je trebala poslužiti kao potpora snažnijem muzejskom doživljaju. Video *Zadnji fjakera* trebao je stvoriti uvodni, intimni ugođaj na ulazu u izložbu; video *Moj djed Viki Glovacki* projicirao se u rekonstruiranom “stanu” Vikija Glovackog, dok je računalo s *Vikipedijom* bilo smješteno u izdvojenom referentnom prostoru – “učionici” sa školskom klupom, namijenjenoj samostalnom istraživanju.

Izbor informatičke opreme ovisio je o svrsi kojoj je galerijski digitalni proizvod bio namijenjen: računala i projektori za projekcije videa, osobno računalo za *Vikipediju*, multimedijски kiosk sa zaslonom osjetljivim na dodir za virtualni *jukebox* s pjesmama s festivala *Zagreb 63*, zvučni izvori i televizori za emitiranje zvučnih i videozapisa *in continuo*.

Također smo htjeli saznati kako posjetitelji reagiraju na ponuđene digitalne proizvode te smo proveli i sumativno istraživanje putem strukturiranog tiskanog upitnika. Zanimalo nas je koje su digitalne proizvode najviše koristili (gledali, slušali, istraživali), zašto su im se baš ti proizvodi najviše sviđjeli te jesu li doprinijeli novim saznanjima.

Tematske cjeline izložbe *Dobro mi došel prijatelj* / Viki Glovacki s tlocrtnom dispozicijom

Slika 13. Tlocrtna dispozicija izložbe *Dobro mi došel prijatelj* / Viki Glovacki s abecedno označenim tematskim cjelinama, galerijskim digitalnim proizvodima i smjerom kretanja kroz izložbu

(A) Uvodna tema *Kandelaber, klupa i fujaker* s projekcijom videa *Zadnji fujaker*.

(B) Tema *Moj djed Viki Glovacki* (rekonstrukcija stana Vikija Glovackog). (B₁) Predsoblje sa zidnom stijenom, puloverom Vikija Glovackog i telefonom ☎ s kojeg se čuje njegova izvedba parodirane pjesme *Moj pulover*. (B₂) Dio stana s projekcijom videa *Moj djed Viki Glovacki*.

(C) Tema *Mali križar*.

(D) Tema *Na ratnoj sceni*.

(E) Tema *Na prinudnoj pozornici* (rekonstrukcija zatvora u Zavodu za prinudni rad Stara Gradiška).

(F) Tema *U Varietéu* (rekonstrukcija pozornice) sa zvučnim izvorom 🎵 parodija iz *Varietéa* u izvedbi Vikija Glovackog.

(G) Tema *Zagreb 63: Uzmite Vikija, ljudi!* s virtualnim jukeboxom 📻 s festivalskim pjesmama i pričom o festivalu *Zagreb 63*.

(H) Tema *Radio-kutak za djecu* s radio-aparatom 📻 i emisijom za djecu *Igra* u kojoj Viki Glovacki igra "staroga mačka".

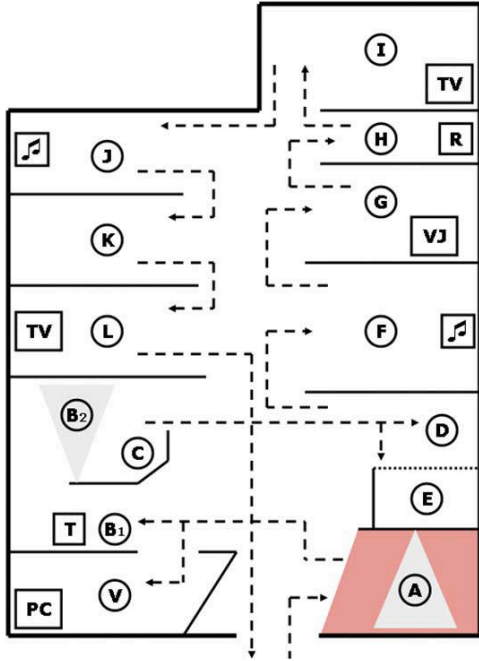
(I) Tema *Ljeto u Zagrebu i Zagrebačke ljetne večeri* (rekonstrukcija ljetne pozornice na Šalati) s televizorom 📺 i reportažom *Ljeto u Zagrebu* iz šezdesetih godina 20. stoljeća, s naknadno snimljenim kazivanjima iz dotada neizvedene alegorijske kronike *Zagreb ostaje Zagreb* Vikija Glovackog.

(J) Tema *Zvonila je domača reč* sa zvučnim izvorom 🎵 s kajkavskim popevkama.

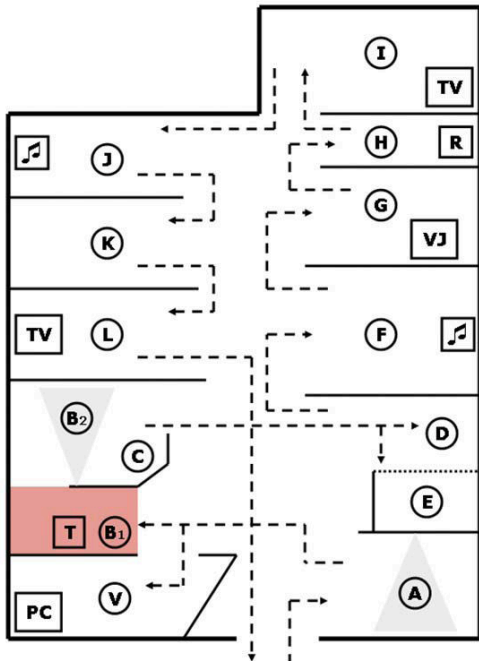
(K) Tema *Festival humora Kerempuh*.

(L) Tema *Veseljak iz stare domovine* s televizorom 📺 i snimkom nastupa Vikija Glovackog za iseljenike u Kanadi.

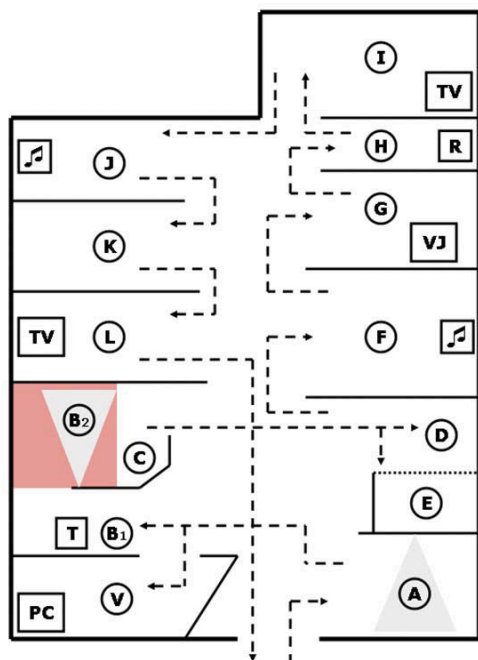
(V) Tema *Vikipedija* – "učionica" sa školskom klupom i računalom 💻 s biografskom bazom podataka.

Slika 14. Uvodna tema *Kandelaber, klupa i fijaker* s projekcijom videa *Zadnji fijaker* (A)

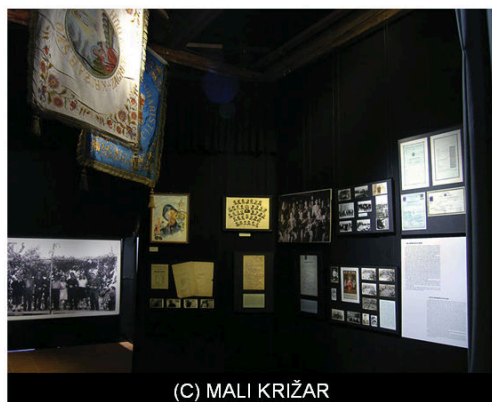
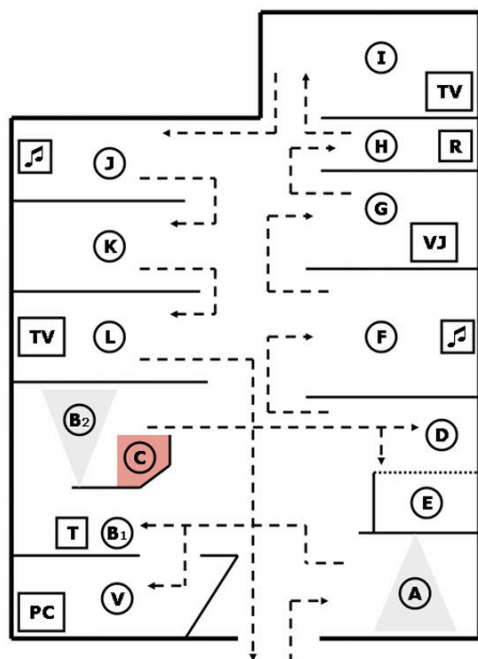

Slika 15. *Predsooblje u rekonstruiranom "stanu" sa zidnom stijenom, puloverom Vikija Glovackog i telefonom (B₁)*

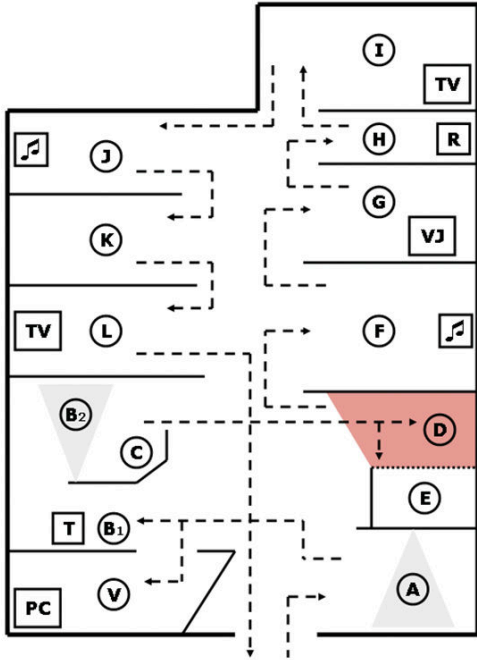
(B2) MOJ DJED VIKI GLOVACKI

Slika 16. Dio "stana" s projekcijom videa Moj djed Viki Glovacki (B₂)

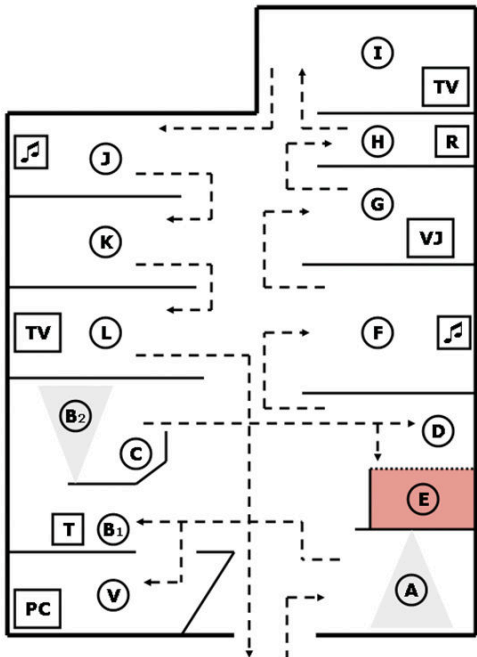
(C) MALI KRIŽAR

Slika 17. Tema Mali križar (C)

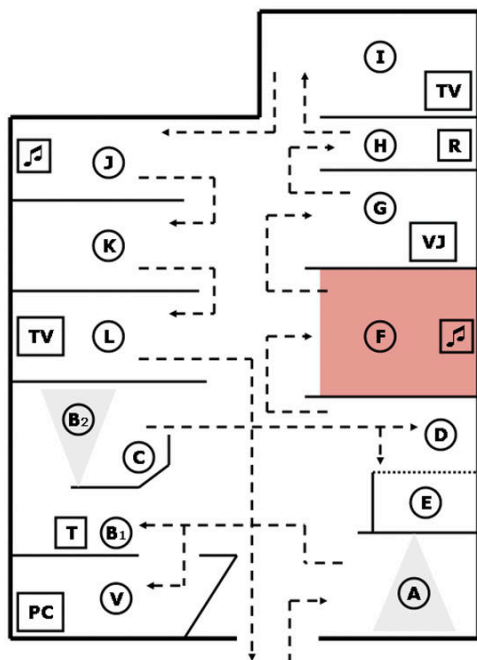
(D) NA RATNOJ SCENI

Slika 18. Tema Na ratnoj sceni (D)

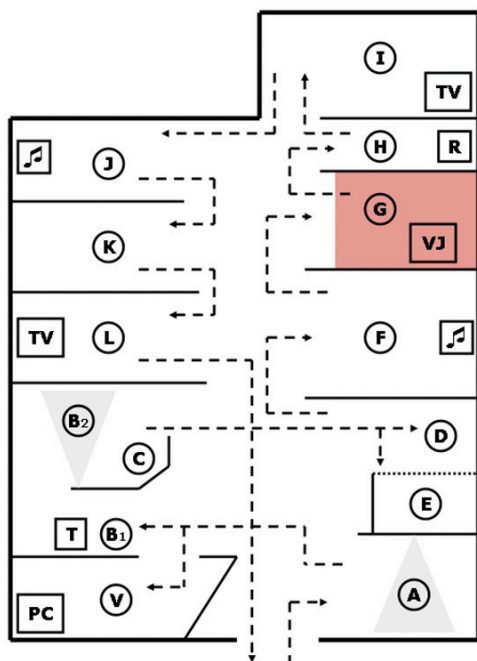
(E) NA PRINUDNOJ POZORNICI

Slika 19. Tema Na prinudnoj pozornici (E)

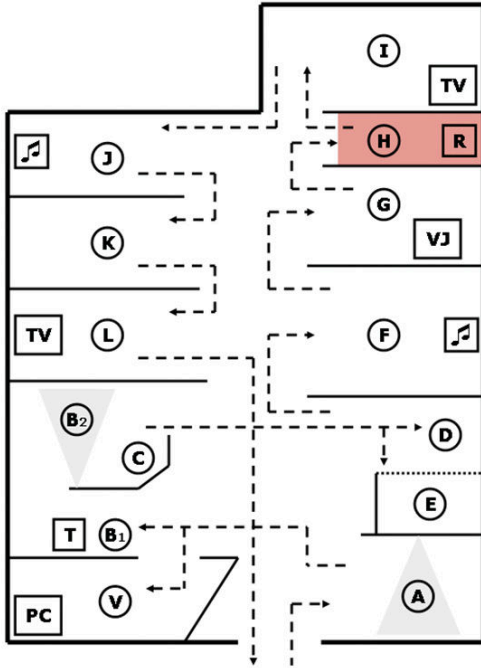
(F) U VARIETĚU

Slika 20. Tema U Varietěu sa zvučnim izvorom (F)

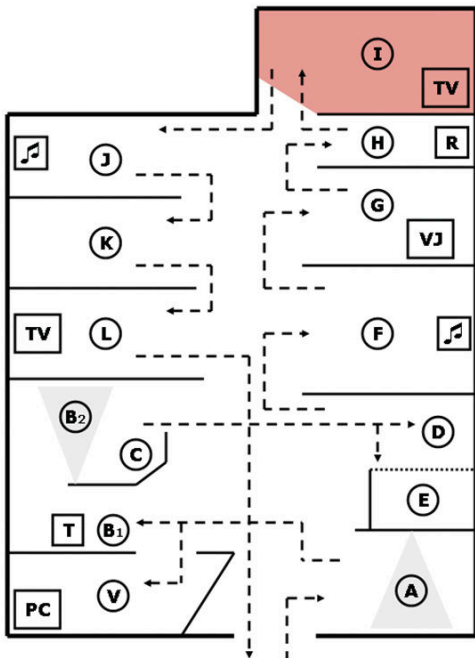
(G) ZAGREB 63: UZMITE VIKIJA, LJUDI!

Slika 21. Tema Zagreb 63: Uzmite Vikija, ljudi! s virtualnim jukeboxom (G)

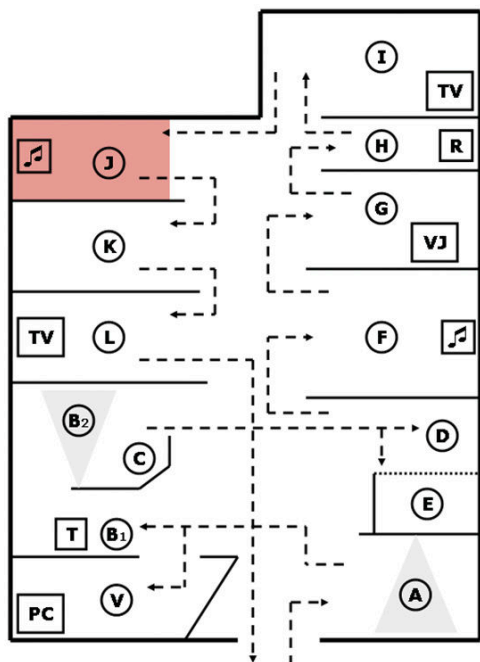
(H) RADIO-KUTAK ZA DJECU

Slika 22. Tema Radio-kutak za djecu s radio-aparatom (H)

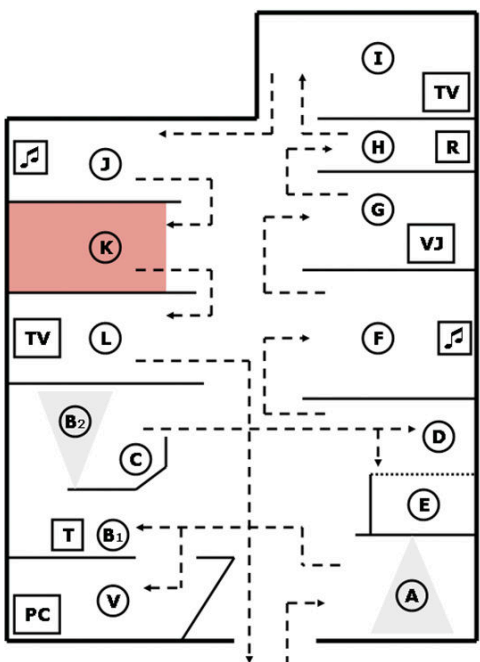

(I) LJETO U ZAGREBU

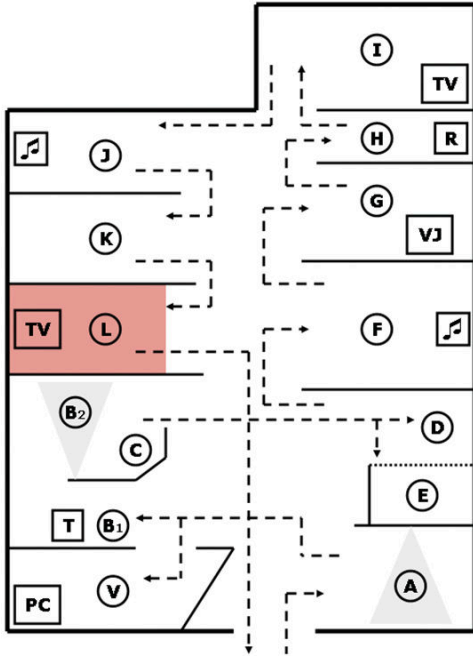
Slika 23. Tema Ljeto u Zagrebu i Zagrebačke ljetne večeri s televizorom (I)

Slika 24. Tema Zvonila je domača reč sa zvučnim izvorom (J)

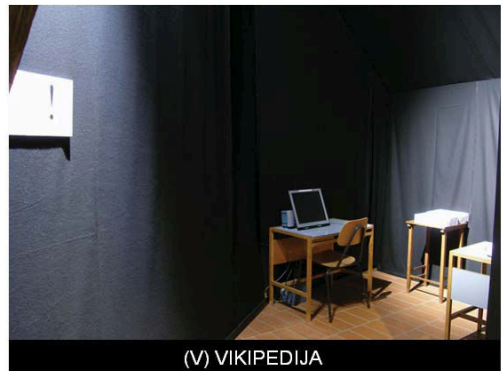
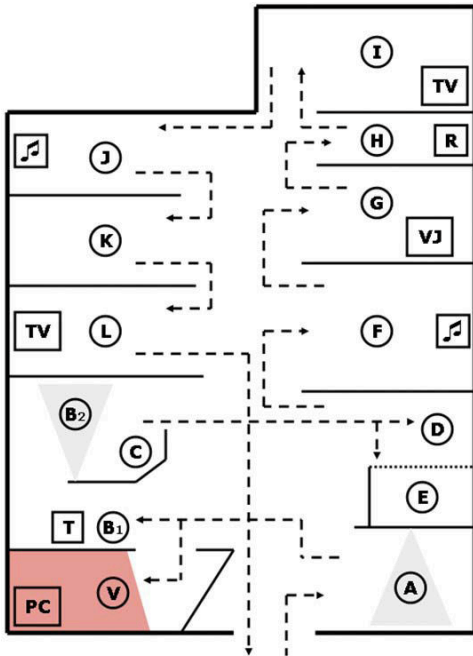

Slika 25. Tema Festival humora Kerempuh (K)

(L) VESELJAK IZ STARE DOMOVINE

Slika 26. Tema Veseljak iz stare domovine s televizorom (L)

(V) VIKIPEDIJA

Slika 27. Tema Vikipedija u izdvojenj "učionici" s računalom (V)

Video Zadnji fijaker

Uvodni, intimni ugođaj izložbe realiziran je instalacijom parkovne klupe i gornjogradskog kandelabra (Slika 28), kojima je Viki Glovacki posvetio svoje dvije pjesme, *Maksimirsku klupu* i *Stari kandelaber*, te kontinuiranom projekcijom 5-minutnog videa *Zadnji fijaker*, s poznatom pjesmom posvećenom gradu Zagrebu kao jedinom pričom (Slika 29). Kao vizualna građa za glazbeni video poslužila je zbirka fotografija Šime Ra-

dovčića koja se čuva u Zbirci zagrebačkih fotoreportera Muzeja grada Zagreba. Stihovi su vizualizirani crno-bijelim fotografijama Zagreba iz godine nastanka ove pjesme (1963.), na kojima se povremeno intervenira bojom, primjerice, uz stihove *fućkam ja na te table žute* (Slika 30). Gradski prizori zabilježeni na fotografijama, njihovo pretapanje, zumiranje, intervencije bojom ili animacijom, usklađeni su s tempom, dinamikom i sjetnim ugođajem melodijske linije.

Slika 28. Instalacija maksimirske klupe i gornjogradskog kandelabra (snimio Miljenko Gregl)

Slika 29. Prizor iz videa Zadnji fijaker (fotomontaža fijakera na fotografiji Šime Radovčića)

Slika 30. Prizor iz videa Zadnji fijaker (fotomontaža fijakera i intervencije bojom na crno-bijeloj fotografiji Šime Radovčića)

Telefon i parodija Moj pulover

Osobni predmeti na biografskim izložbama nose tragove uporabe i pripadanja. Njihovo izlaganje na izložbi otkriva osobu kojoj su pripadali, ali pobuđuje i čitav niz konotacija. Na zidnoj stijeni u predsoblju rekonstruiranog “stana” bili su izloženi osobni predmeti Vikija Glovackog – pulover, šešir i teniski reket – obični predmeti koji, usprkos kulturnom mitu o autentičnosti, ne govore puno o osobnosti vlasnika (Slika 15). Posjetitelj izložbe bi najvjerojatnije ostao nezainteresiran promatrajući obični, stari pulover. Prema Caterini Albano, pomak od indiferentnosti predmeta ka “opipljivom surogatu odsutne osobe” događa se kad sam predmet postane “subjekt koji ima ime, osobnost i prošlost.”⁷³⁴ S obzirom na otkrivenu snimku parodije *Moj pulover* u izvedbi Vikija Glovackog nije bilo teško dati “ime” puloveru. Zbog tog je otkrića i konstruirana zidna stijena kako bi se na njoj izložio jedan važniji “predmet” – telefon s ugrađenim reproduktorom zvuka, s kojeg se mogla slušati parodirana verzija pjesme *Moj pulover* (*Il pullover*) Franca Migliaccija iz 1961. godine. Glovacki parodira: *Taj pulover [...] ni za drugo neg’ samo za muzej [...] U muzeju ipak svršil bu, a to se nakon 45 godina i obistinilo.*

Video Moj djed Viki Glovacki

Video *Moj djed Viki Glovacki*, kojemu je kao predložak za scenarij poslužila unukova naturalna radnja u kojoj je obradio djedov život i djelovanje, koristi vizualnu i dokumentarnu građu (obiteljske fo-

tografije, isječke iz filma *Tko pjeva zlo ne misli* i TV-reportaža, arhivsku građu i dr.) u izgradnji unukove priče o djedu. Narator je dječak, lik koji je “prisutan” na izložbi, koji ima određena saznanja, stav i osjećaje te na taj način daje životnost priči. Pojedine cjeline videa imaju naslove ispisane dječjim rukopisom u notnom crtovlju (Slika 31). U videu se koristi i animacija: iscrtavanje karikature Vikija Glovackog (autor Rudi Stipković), listanje stranica obiteljskoga albuma, “tipkanje” podataka strojopisom u zatvorski karton, spuštanje zatvorske rešetke itd. Film se projicira zajedno s “okvirom” tako da vizualno djeluje kao “uokvirena pokretna slika”, jukstapozicionirana pored ostalih fotografija i predmeta u “djedovu stanu” (Slika 16). Posjetitelj će vjerojatno zastati, sjesti, a ne samo proći kad “u prolazu” začuje glas unuka koji priča o djedu. Iako je djed prošao višegodišnju zatvorsku torturu u Staroj Gradiški, poruka videa nije negativistička niti kritička. Poruka je pomirbena (“to je tako bilo”) i odnosi se na djeda (kojeg unuk nije upoznao, ali je o njemu puno slušao), obitelj, zajednicu (četvrt na Sv. Duhu – mjesto djedova odrastanja i prvih nastupa).

Promatranje posjetitelja važna je metoda vrednovanja izložbe. Ona ne bi trebala biti nametljiva i zadirati u privatnost posjetitelja. Promatranje u muzejskom okruženju ima svoje prednosti, smatra Ian Kelman, “posebice ako je riječ o prikupljanju podataka neverbalne prirode. [...] Glavna mana te metode jest ako je promatrač ujedno i autor izložbe, jer će tada favorizirati pozitivne reakcije.”⁷³⁵

⁷³⁴ Albano, Caterina. Displaying lives: the narrative of objects in biographical exhibitions. // *Museum and Society*. 5, 1(2007), str. 20.

⁷³⁵ Kelman. Ian. Responsive evaluation in museum education. // *Museum, Media, Message* / edited by Eilean Hooper-Greenhill. London; New York: Routledge, 1995. Str. 209.

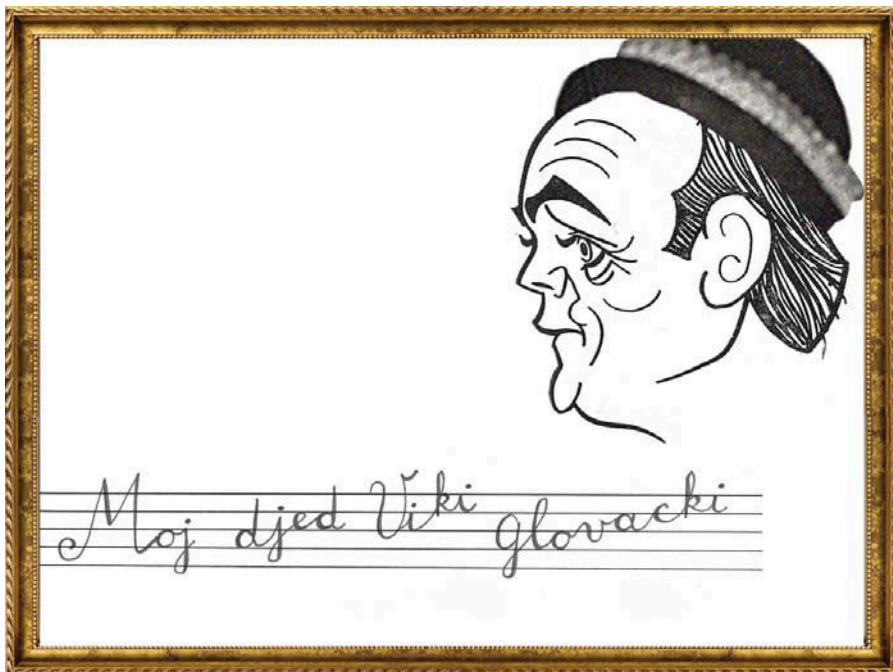
U nekoliko smo navrata tijekom trajanja izložbe diskretno promatrali reakcije posjetitelja i uočili da većina zastaje, sjeda, gleda i sluša, a neki, posebice stariji posjetitelji, bili su ganuti do suza. Galerijski digitalni proizvod ima snagu dotaknuti emotivnu razinu posjetitelja i to je njegov “stvarni” učinak. Obiteljske priče čine vitalnu komponentu povijesti i nerijetko odličnu podlogu za pripovijedanje multimedijских priča. Iako se eksplicitno ne navode u UNESCO-ovoj *Konvenciji o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, osobne priče koje “pojašnjavaju životne situacije, događaje i iskustva ili djelovanja protagonista [...] prepoznaju se kao značajan segment nematerijalne kulturne baštine”⁷³⁶ u domeni usmene predaje.

U Varietéu

Digitalizirani autentični snimci iz zagrebačkoga *Varietéa*, iz ostavštine Vikija Glovackog, čuju se iz pozadine rekonstruirane pozornice (Slika 20). Riječ je o parodijama popularnih pjesama iz pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća. Kao popratni digitalni proizvod i dodatak katalogu izložbe nastao je i nosač zvuka sa snimkama iz *Varietéa* (Slika 32). Tako su posjetitelji, kupivši katalog, mogli sačuvati sjećanje na parodije Vikija Glovackog koje su slušali na izložbi.

⁷³⁶ Solanilla, Laura. The Internet as a Tool for Communicating Life Stories: a New Challenge for ‘Memory Institutions’. // Interna-

tional Journal of Intangible Heritage. 3(2008), str. 105.

Slika 31. Uvod u video *Moj djed Viki Glovacki* (karikatura Rudi Stipković)

Slika 32. Naslovnica nosača zvuka *Dobro mi došel prijatelj* / Viki Glovacki (tonska obrada Toni Eterović, likovno oblikovanje Miljenko Gregl)

Virtualni jukebox

Virtualni *jukebox*, multimedijски kiosk sa zaslonom osjetljivim na dodir, djeluje kao objekt koji nas spaja s fenomenom zabavne glazbe šezdesetih godina 20. stoljeća u Zagrebu (Slika 21). Skulptura *Oscar Mondial*⁷³⁷ materijalni je dokaz

⁷³⁷ Glazbeni stručnjaci Udruženja slobodnih tiskovina Italije (L.A.N.S.I.) proglasili su *Zagreb 63* europskim glazbenim festivalom godine te nagradili organizatora, Udruženje kompozitora lake muzike Hrvatske (UKLMH), skulpturom *Oscar Mondial*.

uspješnosti festivala *Zagreb 63*, a jukstapozicionirani multimedijски *jukebox* dokumentira što je zagrebački festival u šezdesetim godinama 20. stoljeća značio na polju zabavne glazbe u hrvatskom i europskom kontekstu. Galerijski digitalni proizvod (Slika 33) može biti učinkovitiji u postizanju cilja (informacija, učenje, zabava) od tradicionalnog korištenja fizičkih muzejskih predmeta, u ovom slučaju i same skulpture *Oscar Mondial*. Čak štoviše, takav “predmet” može funkcionirati i trajno u muzejskom postavu (primjerice, nekog budućeg muzeja glazbe).

Slika 33. Zaslom multimedijskog kioska – virtualnog jukeboxa s melodijama festivala Zagreb 63

Radio-igra za djecu

Nastojali smo jednu tematsku cjelinu izložbe posvetiti i najmlađim posjetiteljima. U *Radio-kutku za djecu* (Slika 22) mogla se slušati radio-igra Aleksandra Marodića naslovljena *Igra* (iz fonoarhive Hrvatskoga radija), u kojoj Viki Glovacki igra “staroga mačka” i zajedno s Martinom Sagnerom pjeva *Mačju serenadu*.

Reportaža Ljeto u Zagrebu

Ugodaj zagrebačkoga ljeta ranih šezdesetih godina 20. stoljeća (Slika 23) otkrivaju reportaže (bez tona), koje nam je ustupila Hrvatska radiotelevizija. Ozvučili smo ih kazivanjima Petrice Kerempuha iz muzičko-zabavne alegorijske kronike *Zagreb ostaje Zagreb*, koju je Viki Glo-

vacki napisao 1965. godine i koja nije bila nikada izvedena. Glas je posudio glumac Ivan Glovacki. U glazbenim intermezzi- ma između kazivanja mogle su se slušati popularne pjesme posvećene Zagrebu.

Zvonila je domača reč

Viki Glovacki je napisao stihove za nekoliko kajkavskih popevki koje su izvedene na festivalima kajkavske popevke u Krapini (1967.–1976.). *Kak zvoni domača reč*, moglo se čuti s ugrađenog zvučnog izvora (Slika 24).

Veseljak iz stare domovine

“Veseljaka iz stare domovine” snimio je Albin Gabrovce na koncertu u Ukrajinskom domu u Torontu, 1972. godine.

Film na super-osmici iz obiteljske ostavštine digitaliziran je u kinoteci Hrvatskoga državnog arhiva (Slika 26).

Biografska baza podataka Wikipedija

Nasuprot videu *Moj djed Viki Glovacki*, biografija Vikija Glovackog prezentirana je i "enciklopedijskom", multimedijском bazom podataka – *Wikipedijom*. *Wikipedija* objedinjuje sve sadržaje iz digitalne zbirke o Vikiju Glovackom i njegovom djelovanju u zadanom društveno-političkom kontekstu (Slika 34). Umjesto klasične naracije odabran je žanr multimedijске biografske baze podataka koja se može pretraživati na nelinearan način, a sadrži autorske tekstove (M.Š.B.), fotografije, zvučne zapise, članke iz novina i časopisa te drugu dokumentarnu građu. Smještajem *Wikipedije* u izdvojenju "učionicu" sa školskom klupom (Slika 27), ne-

posrednom blizinom zaslona računala te poticanjem posjetitelja/korisnika na istraživanje, nastojala se postići intimnost, koja bi se teže mogla realizirati na neki drugi, tradicionalni način. Sadržaj *Wikipedije* referira se na sve tematske cjeline izložbe, a počinje anegdotalno – blogom anonimnog zagrebačkog srednjoškolca koji se pita tko je to Viki Glovacki. Koncept enciklopedije – *Wikipedije* koristio se kao metafora prostorne organizacije i oblikovanja sadržaja *Wikipedije*.

Vrednovanje galerijskih digitalnih proizvoda na izložbi

Sa stanovišta uprave muzeja otvorenje izložbe često se smatra završetkom projekta. Međutim, tada nastupa najvažnija faza u životnom ciklusu izložbe – faza interakcije posjetitelja, izložbe i njenih autora. Sumativno vrednovanje otvara prozor kroz koji se može promatrati inte-

The screenshot shows a Wikipedia article titled "Sve o 'Zadnjem fijakeru'". The article text includes information about the song's origin, its popularity, and mentions of performers like Zdenka Vučković and Marko Novosel. It also features a photo of a man playing a clarinet and a snippet of sheet music for the song. The interface includes a search bar, navigation links, and a sidebar with a globe icon and the text "WIKIPEDIJA Besplatna enciklopedija".

Slika 34. Wikipedija

rakcija i uspostavlja proces dvosmjernog učenja – i posjetitelji i autori uče iz nastale interakcije koja se razvija u kontekstu izložbe.

Povratne poruke stvarnih posjetitelja, u stvarnom muzejskom okruženju, vrlo su važne i korisne za autore izložbe. Pored formalno provedenog ispitivanja, posjetitelji su mogli i neformalno izraziti svoje mišljenje i osjećaje u knjizi dojmova, iz koje se moglo iščitati kako posjetitelji imaju svoja sjećanja, uspomene i asocijacije, kao i neka prethodna saznanja, koja su produbili na izložbi. Svi posjetitelji koji su ostavili svoje poruke u knjizi dojmova imali su prethodna saznanja o Vikiju Glovackom. Analizirali smo uzorke koji se ponavljaju u porukama u knjizi dojmova: *doživljaj, sjećanje, uspomene, djetinjstvo, mladost, suze, smijeh, ljubav, Zagreb kakav je nekad bio, dirljivo, toplo, iskreno*.⁷³⁸

“Knjiga dojmova je ustaljeni mehanizam evaluacije koji ima malu vrijednost”⁷³⁹, smatra Tomislav Šola. Zato smo posjetiteljima ponudili i formalno strukturirani upitnik kako bismo proveli sumativno vrednovanje izložbe i ponuđenih galerijskih digitalnih proizvoda. Takva je metoda problematična s aspekta statističke valjanosti jer se temelji na samoizabranom skupu posjetitelja, koji ne mora činiti reprezentativan uzorak, ali ipak može dati korisne rezultate i smjernice za budući rad.

⁷³⁸ Muzej grada Zagreba: Dobro mi došiel prijatelj – Viki Glovacki: Knjiga dojmova. [citirano: 2012-02-10] Dostupno na: <http://www.mgz.hr/UserFiles/file/Knjiga%20dojmova%20Viki%20Glovacki.pdf>

⁷³⁹ Šola, Tomislav. Marketing u muzejima: ili o vrlini i kako je obznaniiti. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2001. Str. 134.

Upitnici su bili nenametljivo ponuđeni u referentnom prostoru s *Vikipedijom* kako bi svaki posjetitelj imao jednaku priliku dragovoljno sudjelovati u ispitivanju. Pitanja o profilu posjetitelja obuhvaćala su demografske značajke (dob, rod, stupanj obrazovanja, informatička pismenost). Upitnike je popunilo 170 (5,2%) posjetitelja. Opći profil stvarnog posjetitelja odgovarao je očekivanjima ciljnog profila, tj. one skupine posjetitelja koji su imali određena prethodna saznanja o Vikiju Glovackom te su zbog toga došli na izložbu.⁷⁴⁰ Za ovaj rad zanimljiva su pitanja o korištenju galerijskih digitalnih proizvoda na izložbi i vremenu koje su posjetitelji bili spremni utrošiti. Vrijeme zadržavanja posjetitelja ispred pojedinog digitalnog proizvoda ovisilo je o njihovoj motivaciji i zanimanju za pojedinu temu. Virtualni *jukebox* privlačio je mlađe posjetitelje, dok su 11-minutni video *Moj djed Viki Glovacki* i 5-minutni video *Zadnji fija-ker* gledali stariji posjetitelji. Zašto su odabrali određeni digitalni proizvod kao najbolji, posjetitelji su mogli obrazložiti vlastitim riječima (obrazloženje je dalo 100 ispitanika). Tako smo saznali kako su digitalni proizvodi oslobodili sjećanja i pobudili emocije, doprinijeli novim saznanjima i odigrali ključnu ulogu u razumijevanju osobnosti Vikija Glovackog, grada, društveno-političke situacije i kulturoloških fenomena. Istraživanje nam je također pokazalo da posjetitelji više vole gledati, a manje “klikati” (Slika 35) pa su im najatraktivniji digitalni proizvodi

⁷⁴⁰ Šojat-Bikić, Maja; Boris Mašić. Evaluacija izložbe Dobro mi došiel prijatelj – Viki Glovacki na temelju provedenog istraživanja među posjetiteljima/korisnicima. // Informatica Museologica. 37, 1-4(2006), str. 127.

bili video *Moj djed Viki Glovacki (informativno, sažeto, najvažnije informacije u kratkom filmu, pristupačno, pregledno, jednostavno i sveobuhvatno)* i video *Zadnji fijaker (povratak u mladost, uspomene, nostalgija, dirljivo, najljepša pjesma o mom gradu, to je Zagreb, duh Zagreba)*. Prema istraživanjima Beverly Serrell, video na izložbi privlači u prosjeku 32% posjetitelja, a poželjno trajanje projekcije iznosi oko tri minute. Linear na prezentacija, udobno sjedenje i snažne ljudske priče privlače posjetitelje.⁷⁴¹ Video je alternativa čitanju legendi i gledanju fotografija, a ako daje sažeti prikaz svega što se na izložbi može vidjeti, onda štedi vrijeme posjetitelja.

Vikipedija je bila najmanje korišten digitalni proizvod iako je nudila bogate sadržaje. To je donekle razočaravajući podatak, jer je u nju bio uloženi najveći trud, ali se još jednom pokazalo kako reakcija posjetitelja često ne odgovara očekivanjima autora. "Izložbe su oblik kolektivnih

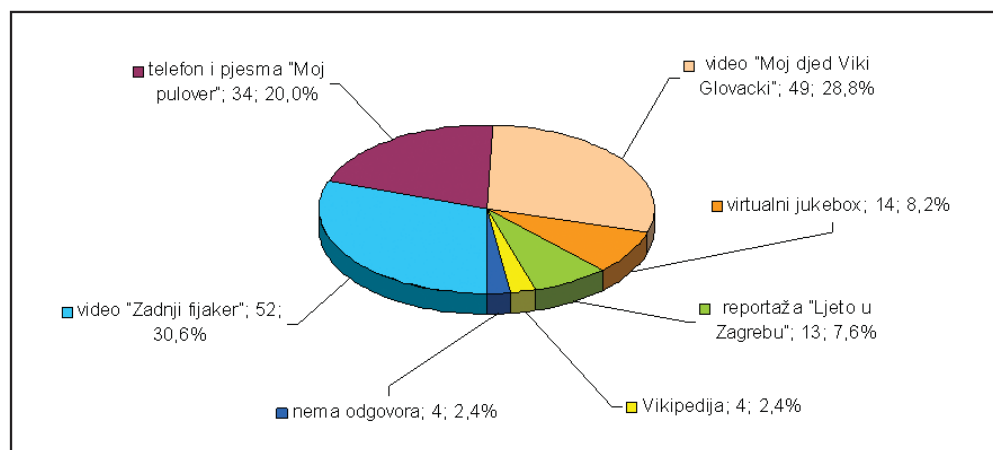
rituala"⁷⁴², reći će Flora Kaplan. Posjećivanje izložbi za mnoge je ljude društvena aktivnost. Osobna računala na izložbama namijenjena su pojedinačnim korisnicima. Posjetitelji često dolaze na izložbe u parovima ili grupama pa se stoga ne žele izolirati i posvetiti svoje ograničeno vrijeme istraživanjima na osobnom računalu. Christian Heath i Dirk vom Lehn navode podatak kako 70% ljudi posjećuje muzeje zajedno s drugim ljudima.⁷⁴³ Zbog toga multimedijски artefakti namijenjeni individualnoj interakciji (kao što su osobna računala) nisu u prednosti u odnosu na artefakte namijenjene društvenoj interakciji.

Model vrednovanja galerijskog digitalnog proizvoda uspostavlja odnose između

⁷⁴¹ Serrell, Beverly. Are They Watching? Visitors and Videos in Exhibitions. // *Curator*. 45, 1(2002), str. 61.

⁷⁴² Kaplan, Flora E. S. Exhibitions as communicative media. // *Museum, Media, Message* / edited by Eileen Hooper-Greenhill. London; New York: Routledge, 1995. Str. 38.

⁷⁴³ Heath, Christian; Dirk vom Lehn. Interactivity and Collaboration: new forms of participation in museums, galleries and science centres. // *Museums in a Digital Age* / edited by Ross Parry. London: Routledge, 2010. Str. 271.

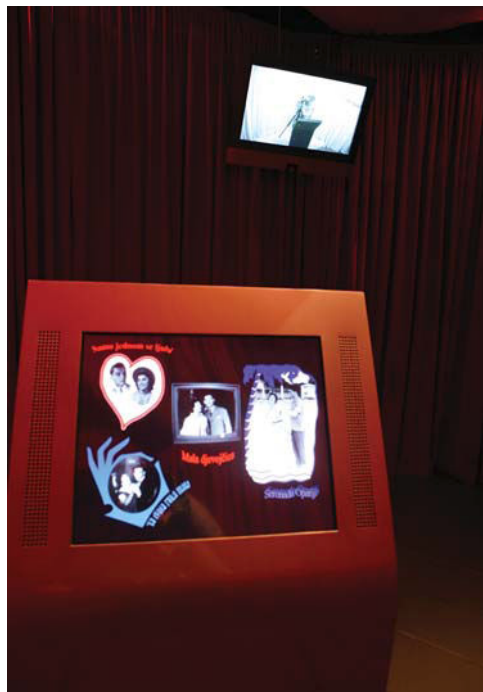
Slika 35. Korištenje galerijskih digitalnih proizvoda na izložbi *Dobro mi došao prijatelj* / Viki Glovacki

đu produkcije i recepcije proizvoda. Pitanje koje je posebno zanimljivo autorima digitalnih proizvoda odnosi se na njihov učinak na korisnike: što su dobili, jesu li nešto naučili, jesu li lakše shvatili izložene fizičke predmete. Pitanje učinkovitosti digitalnog proizvoda referira se na edukativnost, emotivni i estetski učinak, uspješnost komunikacije i zadovoljstvo korisnika. Ti su kriteriji najzahtjevniji u procesu vrednovanja.

Na primjeru izložbe *Dobro mi došiel prijatelj / Viki Glovacki* uvidjeli smo kako digitalno multimedijско komuniciranje može itekako informacijski nadmašiti tradicionalne oblike komunikacije pobuđujući zanimanje, osjećaje, nova iskustva, asocijacije itd. Poput stvarnih predmeta i galerijski digitalni proizvodi imaju snagu oblikovanja kulturnog identiteta, emotivnih pobuda, promjene percepcije, uspostavljanja vrijednosnih mjerila i utjecaja na mišljenje. Lynn Dierking i John Falk navode primjer Muzeja holokausta (Holocaust Memorial Museum) u Washingtonu, u čijim izložbenim projektima multimedijски proizvodi postaju objekti.⁷⁴⁴

Galerijski digitalni proizvodi, producirani za javne muzejske prostore moraju uzeti u obzir arhitekturu prostora, poruke izložbe i ograničeno vrijeme posjetitelja. Moramo biti svjesni sinergističkog odnosa između muzeja i tehnologije. Multimedijски kiosk može postati primarni izložak po svom vlastitom pravu, kao što

video može pružiti dominantno iskustvo. Stečena iskustva primijenili smo na izložbi *Mister Morgen – Ivo Robić* (Muzej grada Zagreba, 4. lipnja – 30. rujna 2007.).⁷⁴⁵ Umjesto biografske baze podataka ponudili smo videoprojekcije, digitalizirane televizijske emisije iz arhive Hrvatske radiotelevizije i zvučne zapise antologijskih izvedaba Ive Robića. Posjetitelji su mogli zapjevati karaoke uz instrumentalne verzije nekih od najpopularnijih Robićevih pjesama (Slike 36 i 37). Nismo proveli sumativno vrednovanje, već smo samo ponudili knjigu dojmova iz koje se moglo iščitati kako je najsnažniji “izložak” bio Robićev glas.

Slika 36. Multimedijски kiosk s aplikacijom Karaoke na izložbi *Mister Morgen – Ivo Robić* (snimio Miljenko Gregl)

⁷⁴⁴ Na izložbi *Liberation, 1945* najsnažniji “objekt” bio je film, snimljen prilikom oslobađanja koncentracijskog logora. Dierking, Lynn D.; John H. Falk. *Audience and Accessibility. // The Virtual and the Real: Media in the Museum / edited by Selma Thomas and Ann Mintz. Washington: American Association of Museums, 2000. Str. 62.*

⁷⁴⁵ Autori izložbe: Maja Šojat-Bikić, Boris Mašić, Vesna Leiner, likovno oblikovanje izložbe: Ante Serdar.

Slika 37. Posjetitelji pjevaju karaoke na izložbi *Mister Morgen* – Ivo Robić (snimio Miljenko Gregl)

**REFERENTNI DIGITALNI
PROIZVOD: CD-ROM
ILUSTRIRANA TONFILMSKA
REVIJA SVIJET: ZAGREB 1926. –
1936.**

Povijesne novine, kao izniman primarni izvor informacija, imaju veliku kulturno-povijesnu vrijednost i brojne korisnike. S druge strane, u svakodnevnom životu, one se nakon čitanja odbacuju. Marilyn Deegan i Kathryn Sutherland pišu o paradoksalnom položaju novina kao medija čije poruke treba sačuvati za budućnost: “Tijekom posljednjih 300 godina niti jedan drugi medij ne bilježi svaki aspekt života na dnevnoj osnovi. [...] Pa ipak, informacije u novinama uvijek su se smatrale efemernima – danas važne, su-

tra odbačene. To je paradoks novina ili časopisa: njihov materijalni oblik, koji nudi bogate sadržaje, također signalizira njihovo odbacivanje nakon čitanja.”⁷⁴⁶

Knjižnice, arhivi i muzeji davno su prepoznali vrijednost novina kao povijesnih izvora: “sadržaj povijesnih novina nisu vijesti već povijest u nastajanju.”⁷⁴⁷

Povijesne novine ograničeno su dostupne današnjim korisnicima. Pohranjene u knjižnicama, dostupne su samo u čitaonicama knjižnica. Njihovo je korištenje ograničeno na jednog korisnika na jednom mjestu u jednom vremenskom intervalu te na manje-više linearno pretraživanje. Teško su pretražive zbog nepostojanja indeksa i “nespretni” za rukovanje zbog velikih formata i uveza u fizički glomazne sveske. Izložene su mogućim oštećenjima prilikom rukovanja. Zbog tiskanja na nekvalitetnom papiru neminovno su izložene i fizičkom propadanju. Mikrofilmiranje je dobar i stabilan način očuvanja starih novina, ali je za korisnike manje atraktivno i funkcionalno rješenje od čitanja izvornih ili digitaliziranih novina.

Digitalizacija novina

Digitalizacija povijesnih novina vrijedna je napora zbog niza razloga, od kojih su najvažniji:

- kulturološko-povijesno značenje novina,
- novine su jedan od najznačajnijih medija masovne komunikacije,
- novine su često jedini izvor informacija koje nisu nigdje drugdje zabilježene,

⁷⁴⁶ Deegan, Marilyn; Kathryn Sutherland. *Transferred Illusions: Digital Technology and the Forms of Print*. Farnham, Surrey: Ashgate, 2009. Str. 48.

⁷⁴⁷ Isto. Str. 51.